



1

## Inleiding



- Waar vind je PowerPoints?
- Op de Maieutiek site onder cursusmateriaal
- Eigen bijdragen graag op **Samen weten we meer** de knop zit op de webpagina <https://www.maieutiek.nl/>
- Het boek van Ger Groot De geest uit de fles
- Wat gaan we doen in 10 colleges

2

# Filosofie



- Westerse filosofie begint ongeveer 8 eeuwen voor Chr. (BCE zeggen we nu.)
- Liefde voor **kennis en wijsheid**,
- Tijd,
- Schrift,
- Behoefte aan nadenken over wat is en wat de mens zou kunnen veranderen.
- De **kennis** is opgegaan in verschillende wetenschappelijke disciplines,
- De **wijsheid** is versnipperd geraakt. Eerst opgeëist door monotheïstische religies en de macht van de kerk(en) en nu weer in toenemende mate in handen van wat zich filosofie noemt (niet perse academisch).

# Indeling filosofie\*



- **Ethiek** krijg je een overzicht van alle belangrijkste morele theorieën: deugdenleer, utilitarisme, deontologie en contracttheorie.
- **Logica en argumentatietheorie** leer je sluitende redeneringen te maken en drogredenen in discussies te doorzien.
- **Sociale en politieke filosofie** biedt een overzicht over alle belangrijke thema's in de geschiedenis van het denken over de politiek en de maatschappij.
- **Ken- en wetenschapsleer** draait het om de vraag wat kennis is en wat kennis wetenschappelijk maakt.

\*deze indeling is van de bachelor filosofie van de RUG

## Terminologie



Zoals ieder wetenschapsgebied heeft de filosofie haar eigen termen en daarbij zijn er twee extra problemen.

- De filosofie is de moeder van de verschillende disciplines, daardoor is haar taal de oudste. De canon gaat ook vaak terug op de grondteksten (Plato en Aristoteles).
- Filosofie heeft reflectie als werkwijze en taal als haar gereedschap. Veel filosofen die een andere kijk op de werkelijkheid ontwikkelden hebben dan ook de noodzaak gevoeld om nieuwe woorden te bedenken.
- Sinds de vorige eeuw is de taal zelf hét onderwerp van reflectie geworden. Dit duiden we aan met de 'Linguistic turn'.

## Moderne mensen (Groot blz 11)



- Individu .....autonoom subject,
- Lid van natuurlijke gemeenschappen,
- Drager van onvervreembare rechten, gelijkwaardig aan elkaar,
- Rationele wezens: wij denken na over onszelf en de wereld,
- Authentiek en uniek met name in onze emoties, lang wordt ratio gezien als objectiverend en dus algemeen,
- Voortbrengselen van evolutie,

Groot gaat over dit zelfbeeld de wordingsgeschiedenis vertellen. In zijn opsomming wordt ook al duidelijk dat dit zelfbeeld noch universeel noch eeuwig is.

## Wat is filosofie in de basis?



- Filosofie stelt de vraag naar hoe wij mensen omgaan met wat de andere (wetenschappelijke) disciplines en de wereld buiten ons vormgeven.
- Zie ik mijzelf als een machine, of als een kind van een schepper, als iemand met een zelfstandige vrije wil of als deel van een complexe interactie met mensen, dingen en/of taal ?
- Heeft het zin al dat gevraagd? De vraag stellen is hem beantwoorden. Sommige mensen zijn meer filosofisch aangelegd dan anderen, maar in ieder leven doen zich momenten voor dat je gaat reflecteren op jezelf in relatie tot de wereld die je als niet-jezelf aanwijst. Het belang van 'stop-en-denk'. Niet-westerse filosofie kent ook het 'stop en denk niet'.

## Twee werelden theorie



- De filosofie stelt de menselijke ziel en rede en hun bron tegenover de natuur. In het westen begint dat bij Plato.(427– 347)
- Theologie (529-?) zou je kunnen opvatten als een specifieke verzelfstandige tak van de twee werelden theorie. Hierover wordt nu gezegd dat de filosofie tijdelijk dienstbaar wordt aan de theologie.
- Dualisme van Descartes (1596-1650) De twee werelden theorie wordt nu gedragen door de mensen. Lichaam- geest scheiding.

Nu het einde van de twee werelden theorie in grofweg twee lijnen;

- Materialisme dat zegt: de mens is net als alles fysiek/ materieel. Hierbij brengt het lichaam geest voort.
- Nieuw materialisme of post-humanisme dat zegt: alle natuur of zelfs alle materie heeft in meer of minder mate geest/intelligentie.

## Tweede indeling



- Vrije mannen die eigen keuzes kunnen maken ten opzichte van goden, natuur demonen en noodlot. Vrijheid gedragen door afhankelijkheid van de anderen (huishouden en stadstaat). Mens en omgeving. Het horizontale staat centraal. De goden zijn er wel maar horen tot waar men zich mee uiteen moet zetten.
- Mensen in de hand van hun Schepper. Daar gaat het om de relatie individu - schepper. De verticale binding overtreft de horizontale. Het hier en nu en de omgeving is minder belangrijk dan het geestelijke en het daar en straks.
- Burgerschap van de vrije mensen na de Franse revolutie. Een proces van opvoeding tot vrijheid door de gemeenschap. Vooruitgangsgedachte in het ondermaanse komt op.
- Het autonome subject, de mens die de moed heeft zijn verstand te gebruiken. Het onderscheid tussen mensen wordt gedefinieerd als stadium of als zijnstoestand. Opvoeding en uitsluiting.
- Het herontdekken van de complexe onderlinge afhankelijkheid. De rol van taal, macht en cultuur.

## Behoefte aan zekerheid



- Wat de filosofie vanaf het begin zoekt is zekerheid.
- De mens beschrijft zichzelf in de meeste westerse filosofie van de moderne tijd als uitermate kwetsbaar.
- Plato en Aristoteles zien mogelijkheden om de mens uit te tillen boven de wisselvalligheden van de natuur (goden, demonen en noodlot) en het gereedschap is denken. Socrates, de Stoïcijnen, Aristoteles hebben allemaal tot doel de mens gemoedsrust te brengen.
- De Theologie – ‘Platonisme voor het volk’ - legt de zekerheid bij God.
- Secularisatie brengt – ook voor veel gelovigen- de verantwoordelijkheid terug naar mensen.

## Blijvende onzekerheid



Wat kenmerkend is voor onze tijd is dat we het product zijn van veel van die activiteiten uit het verleden die ons handvatten bieden voor de zekerheid; kennis, zelfonderzoek, democratie. De onzekerheid is echter de laatste eeuwen ook toegenomen.

- Krenkingen van Freud; Copernicus, Darwin en Freud zelf.
- Ontluistering van het idee van de koppeling kennis-moraal,
- Door (te)veel informatie gaan de mensen begrijpen dat ze nooit alles zullen weten en de metafysica verdwijnt als bron van zekerheid, maar ook wetenschappers weten dat ze de consensus van nu beschrijven en geen eeuwige waarheid.